

Kínai és magyar dalok hasonlóságai

Bartók Béla jegyezte fel a Békés megyei Endrődön 1926 augusztusában a következő szép népdalunkat:

*Sárgarigó rezegteti a tollát,
Ez a kislány sajnálja a babáját.
Úgy sajnálja, majd meghasad a szíve,
Három hete nem beszélhetett vele.¹*

A népi eredetű dalokat is tartalmazó ókori kínai versgyűjtemény, a *Si king* (Dalok könyve) egyik darabját, Granet francia sinológus tudományos célú prózafordítása nyomán így fordította magyarra Lükő Gábor:

*Sárgarigó ha szárnyra kel,
Hogy ragyognak a tollai!
Ez a kislány férjhez megy,
Piros szalag a hajában.²*

A két dal feltűnő hasonlósága legalábbis meglepő. A hangulatuk nem azonos, de a sárgarigó tollának és a kislány lelkiállapotának a párhuzamba állítása (párhuzamba állítása és nem összehasonlítása!) már igen.

Nyilván nem következik a fenti egyezésből, hogy az idézett magyar népdal most már legkevesebb 2200 éves, de a kínai és a magyar népdal feltűnő hasonlósága azonos vagy legalábbis igen hasonló gondolkodásmódra vall. Az ilyen párhuzamba állítás régi keleti poétikai eljárás, ami a török népek meg a cseremiszek népdalaira is jellemző. (Más népeknél is előfordul, mivel azonban az elterjedésének a kérdéseit Lükő részletesen tárgyalta,³ ezekre itt most nem térek ki.) Ezt az – általa kettős képszerkesztésnek nevezett – eljárást tartja Lükő Gábor a legrégebbi stílusú magyar népdalszövegek meghatározó jellegzetességének.

A párhuzamos (vagy: kettős) képszerkesztés eredeti formája feltehetően az lehetett, hogy két képet, két objektíven megfogalmazott képet egymás mellé helyeztek, ily módon egy négysoros versszakot alkotva. És ennyi volt az egész dal. Ilyenek a mai napig is előfordulnak a magyar vagy pl. a csuvas, a cseremis, valamint a lett népdalok között. Pl.:

*Hervad az a fűszál
Kit a kasza levág.
Hervad az a kislány,
Kit babája elhagy.⁴*

¹A Magyar népzene Tára. VI. 675/3. sz.

²Lükő Gábor: A magyar népdalszövegek régi stílusa. Néprajzi Értesítő. 1957. 42. old. A Lükő által felhasznált francia nyelvű forrás: Granet; Fêtes et chansons anciennes de la Chine. Paris, 1919. 37. A *Si king* műfordításban megjelent szövegei között – nyilván a verses műfordítás természetéből következő változtatások miatt – nem tudtam azonosítani az idézett szöveget. Vö. Dalok könyve (Si king). Kínai eredetiből magyar prózára fordította, az utószót, a magyarázó jegyzeteket írta Tőkei Ferenc. Fordította Csanádi Imre, Illyés Gyula, Jánosy István stb. Bp., 1959.

³Lükő i. m. 5–48. old.

⁴Bartók Béla: A magyar népdal. Bp., 1924. 166/3. sz.

Egy lett népdal:

*Apró a fenyőfa tűje,
könnyű gyújtani.
Nincs bátyja a hajadonnak,
könnyű bántani.⁵*

Szibériai török népeknél is gyakori ez a konstrukció. Példának lássunk egy szojot (tuvai) népdalt:

*Alló víznek halaiban
állandóság hogy lehetne?
Hitegető lány szavában
hinni mégis hogy lehetne?⁶*

Úgy tűnik, az éneklő közösségek utóbb kevesellték, rövidnek tartották az ilyen egyszakaszos népdalokat: úgy találhatták, hogy túl rövid ideig tart az eléneklésük, ezért „hosszabbá tették” őket. Ez a „hosszabbá tétel”, továbbéneklés már etnospecifikusnak látszik, ezt minden nép külön-külön oldotta meg, a saját ízlése szerint. Így pl. a szibériai török népek ugyanazt a hangulatú strofát énekelik el még egyszer (esetleg még kétszer), kisebb variálással. Lássunk megint egy szojot példát:

*Szakadó záporban
szűr nélkül járni nehéz.
Távoliban országban
társtalan járni nehéz.*

*Hőzapor hullásakor
házból kimenni nehéz.
Mások országában
magunkban járni nehéz.⁷*

Meg kell azért mondanunk, hogy ma már a szibériai törökök költészetében is túlsúlyra jutott egy valamivel enyhébb hang. Erre nézzünk egy altaji példát:

*Bal felől szél kerekedik,
borzad a nádbuga tőle.
Bátyáimra ha gondolok,
bús szemem könny lepi tőle.*

*Jobb felől szél kerekedik,
jajdul a nádbuga tőle.
Jó szüleimre gondolok,
jaj, szemem könny lepi tőle.⁸*

A burját-mongoloknál is vannak hasonló népdalok. Pl.:

*Sziklák havából a nap előtör,
széles pusztákat beragyog.
Szép kedvesemtől jött üzenetre
szívem feketén felragyog.*

*Felhők havából a nap előtör,
fennfekvő földeket beragyog.
Szívbeli mátkámtól jött üzenetre
szíves vörösén felragyog.⁹*

⁵Dainák. Lett népdalok. Válogatta és fordította *Rab Zsuzsa*. Az utószót *Knuts Skujenieks* írta. Bp., 1988. 37. old.

⁶Sámándobok szóljatok. Szibéria őslakosságának népköltészete. Fordította *Bede Anna*. Válogatta és magyarázó szövegekkel ellátta *Kőbalmi Katalin*. A rajzokat néprajzi gyűjtés felhasználásával *Urai Érika* készítette. Bp., 1974. 114. old.

⁷Ugyanott, 122. old.

⁸Ugyanott, 46. old.

⁹Ugyanott, 157–158. old.

A kínaiak – legalábbis a *Si king*-ben – finomabb, egyénibb hangvételen háromszor is variálják ugyanazt a strófát (esetleg még egy refrént is énekelnek mindegyik strófa után). Pl.:

*Hét szem szilvát
hullat a fája
Távoli férfit
asszonya várja.*

*Hullat a szilvafa
szilvát, hármat.
várjuk urunkat –
merre járhat?*

*Szedjük a szilvát
háncskosárba.
várjuk urunkat –
jó lesz nála.¹⁰
(Rab Zsuzsa fordítása)*

A magyarok a tárgyilagos hangulatú első strófát egy szubjektív hangulatú másodikikkal egészítették ki. A következő két népdalt Kodály Zoltán gyűjtötte 1906-ban, a Nyitra vidéki Zséréren.

*Ritka az a búza
Kibe konkoly nincsen.
Ritka a szerelem,
Kibe hiba nincsen.*

*Lám, a mi búzánkba
Egy csepp konkoly nincsen,
A mi szerelmünkben
Semmi hiba nincsen.¹¹*

*Elhervad az az ág,
Kit a fűrész levág.
Elhervad az a lány,
Kit a legény elhagy.*

*Engem is elhagyott
Egy semmirevaló,
Ki az én csizmámba
Kapcának sem való.¹²*

A kínai és a magyar dalok hasonlóságait feltehetően a kettős képszerkesztésen túlmenően is érdemes lenne tovább kutatni. A fentebb idézett kínai dal szilva motívuma is igen ismerősen hangzik. De nézzük meg egy másik ókori kínai dalgyűjtemény, a *Jo fu* (Zenepalota) egyik dalát, Nagy László fordításában:

*Hajtom lovamat lejtőn lefelé,
Lábából a kő csordítja a vért.
Nem jajgatok én sérült lovamért,
Inkább jajgatok szegény lovasért.¹³*

Vessük össze egy Jagamas János gyűjtötte körösfői népdallal.

*Homokos a kis pej lovam lába,
Térdig jár az a fekete sárba.
Szenvedj, lovam, szenvedj a hazáért,
Én már megszenvedtem a babámért.¹⁴*

Jó lenne egyszer sort keríteni az itt jelzett hasonlóságok alaposabb kutatására, ehhez azonban sinológusi szakképzettségre is lenne szükség.

Demény István Pál

¹⁰Dalok könyve, 20. sz.

¹¹Bartók Béla: Magyar népdalok. I. Bp., 1989. 27h/1–2. sz.

¹²Bartók Béla: Magyar népdalok. I. 34 c (2)/13–14. sz.

¹³Klasszikus kínai költők. Válogatta, szerkesztette és életrajzi jegyzetekkel ellátta Csongor Barnabás (IV–VI. rész) és Tökei Ferenc (I–III. rész). Az előszót és a jegyzeteket írta Csongor Barnabás. Fordította András László, Arany János, Áprily Lajos stb. Bp., 1967. I. 683. old.

¹⁴Kézirat a kolozsvári Folklór Archivum gyűjteményében. Jelzete: F. A. M. 291/2.